

VISSZHANG

A belga királyi Akadémia fölhívást tett közzé, amelyben rámutat az irodalmi folyóiratok nehéz helyzetére. Ezek a publikációk – mondja a nyilatkozat – szükségesek ahhoz, hogy az új tehetségek kifejlődjenek. Megszűnésük súlyosan ártana az irodalmi termelés folytonosságának. Az Akadémia tehát a közönség támogatásába ajánlja a fiatalok revüit, amikben a Holnap írói próbálkoznak ... Az ország szellemi életének nélkülözhetetlen részei ezek az ifjú kiadványok – jelenti ki a belga Akadémia, egyúttal a közművelődési miniszterhez is folyamodványt intézve, amelyben kéri ezeknek a folyóiratoknak hivatalos részről való anyagi támogatását.

*

Rómában új folyóirat indult meg „900 (Cahiers d'Italie et d'Europe)“ címmel, francia nyelven, Massimo Bontempelli szerkesztésében. A folyóirat programcikke többek között a következőket mondja: „... európaiak akarunk lenni ... nyugatiak vagyunk utolsó csöpp vérünkig. A Kelettel szemben velünk született és értéknek számító bizalmatlanságot hirdetünk“.

*

Négyesy László írja a Greguss-jutalomról szóló jelentésében (Budapesti Szemle, 1926, 201:463.): „... a legserényebb kritikai organumok közé tartozik a Nyugat, mely az újabb időkben engedett is egyoldalúságából és több megértéssel tárgyalja másirányú íróinkat és szellemi termékeinket is. Cikkeiben sokszor találkozunk szélesebbkörű irodalmi és művészeti tájékozottsággal ... a Nyugat írói is érzik már a múlt erejét, a nyelv hatókörének áthághatatlanágát, a magyar föld szellemének kényszerítő parancsát“.

*

Ugyanott (202:472.) Kéky Lajos veszi védelmébe Ady Endrét legíj. Zulawski Andorral, az Auróra-kör rendes tagjával szemben: „Zulawski könyveiből Ady kritikátlan magasztalói mintegy fonákát láthatják felfogásuknak. Ők hazafiságtól és moráltól épp annyira abszolút elvonakozásban látják Ady költészetét, mint amennyire kizárólag csak ezek szempontjából néznék Zulawski ... Ifjú embernek látszik ... modorában van sok fölösleges agresszivitás ... Nem akarja megérteni Ady életének szerencsétlenségét ... Sokat kell még tanulnia ... Stílusának sok modorossága sajátságosan éppen Ady erős hatása alatt állónak a mutatja“.

*

Mégis csak meg kell védeni a fent említett rendes tagot Kéky Lajos adyismus-vádjával szemben. Nem lehet adyzmusnak bélyegezni az ilyen szép mondatokat, mint: „Legyen egy áldozás a világirodalom Pantheonjába bekerült felkent dicsőséges magyar szellemnek lelkünkben áhitattal őrzött halhatatlan emléke előtt!“ (Petőfi-Ady., Bp., 1925:4.); vagy az efféle: „S ha Petőfiben volt szabadság-szeretet, sőt világszabadság utáni vágy, joga volt hozzá, mert nemcsak szabadságszeretetében múlja felül Petőfi a világirodalom nagy lyrikusait, Goethét, Heinet, Byront, Lamartinet és Mussee-t (sic), hanem szenvedélyes, ezáltal hazaszeretében is – írja róla Riedl Frigyes“. – Talán mégsem ilyen ügyefogyottan írja Riedl Frigyes ...

*

Az Ady-Múzeum II. kötetének érdekessége: Mattyasovszky Erzsébet egyetemi jegyzetei, azokról az előadásokról, amikben Riedl Frigyes annak idején Ady Endre költészetét magyarázta. „Ady Endre az elégedetlenség költője“ – mondotta többek között Riedl Frigyes. – Ez magyar vonás. Nincs még egy olyan költő, aki annyira érezné a magyarság és az ember tragikumát, mint ő ... szenvedett a magyar tragikum miatt. Ady érzése szerint, a magyarság nem tudta magát kiélni. A költőt bántotta, hogy mindig idegen uralom és idegen befolyás alatt éltünk. Milyen állást foglalt el a hazafisággal szemben? Ady Párist szerette, a városok-városát: „Páris az én Bakonyom“. Sokan azt tartják, hogy nem szerette nemzetét. Riedl hipotézise: Annyira szerette a magyarságot, hogy még idegenben is azt szerette. Pl. Páris az én Bakonyom: Ady Párisban is voltaképp Magyarországot szerette, a Párisban élő magyarokat, az ottani kis (magyar) szigetet s főleg Lédát. Párishoz magyar szerelem, magyar barátság kötötte. Nem lehet hazafiatlansággal vádolni az Én nem vagyok magyar? költőjét. Adyban magyar lélek él, az őseitől örökölt magyar lélek s talán épp azért gyűlölte a korabeli magyarokat s azért támadja Magyarországot: Költözés átokvárosból (Budapest). Szerinte ott nem lehet szépet álmodni s ott nincs könnyes nagy szerelem ...

*

Lehetetlen nem idézni Brisits Frigyesnek súlyos és mélyre világító szavaiból amiket az idején kath. nagygyűlésen mondott Irodalom és megújulás című előadásában: „... a magyar irodalomnak utolsó nagy találkozása a kereszténységgel a barok. S azóta világnézeti története az; hogy halaványul benne a kereszténység

világrendjének szelleme. Faludi eszménye még az etikai ember, de már Kazinczy stílusa az esztétikai ember, aki a politikai romantika csalódásai után fáradtan vérzik el Madách századvégi filozófiájának deficitjében, Ady etikátlanságában. S azóta is az irodalom nem azért fáj, mert fejlődik, mert irányok kiélik magukat és új irányok jönnek, hiszen az Isten ebben a ritmusban élteti a világot. Hanem azért, mert fáj benne az az új ember, aki a stílus és nyelv ragyogó ornamentikájában, a problémák gögös dialektikájában elbukott, királyi koldusa az életnek. – Mit ér Tolsztojnak lenni s hirdetni azt, hogy az Isten legnagyobb ajándéka a gondolat s azután természetlenül meghalni a gondolaton? Mit ér Ibsennek születni, problémákra tördelni szét a világot, aztán összetörten vágyódni a boldogság feldúlt harmóniája után? Mit ér Baudelairenek lenni, egy bűbajos zene démoni ritmusával csokorba gyűjteni a föld züllött virágait, aztán sírva borulni s halált felkongatni lélek összetört harangszavaira? Mit ér Adyként megjelenni a világon ijedt, elromlott sejtelmek igéző, holdvilágos nyelvén a halál táncaira pendíteni a világot, aztán vesztett élet árnyékain zokogva kapni a halál lovaira! ... Ez az új embertípus aposztatált a kereszténységtől, naturalizálta önmagát, kilépett a kereszténység erkölcsi rendjéből s függetlenné tette életszemléletét“.

*

Horváth János egyik újabb tanulmányában (Jegyzetek Bánk bán sorsáról) azt a kérdést veti föl: mi az oka, hogy ezt a remekművet kora legjelesebbjei sem vették észre, nem méltányolták? A bizonyítékok és dokumentumok során idézi Horváth János Széchenyi István naplójának egy Passzusát, 1839 márc. 23.-áról: „Meggfoghatatlan, hogy a kormány megengedi ily esztelenség előadását. Rossz, veszedelmes tendencia“.

*

A Minerva ezidei első füzetében méltán keltett föltűnést Szerb Antalnak tanulmánya Kölcseyről. Sajnos, csak néhány mondatot idézhetünk a filozófiai elmélyedéssel készült, új szempontokban gazdag, eredeti stílusban megírt és mindenképen inspiráló szépségű cikkből, amelyen nem látszik meg, hogy kezdő embernek doktori értekezése: „Kölcsey szerelme oly végtelenül különbözik a Danteétól, mint a középkori-katholikus Dante a romantikus-protestáns Kölcseytől. Dante és Beatrice vágyai, mint a párhuzamos vonalak, a végtelenben találkoznak és Dante szerelme megoldást nyer egy transzcendens világban, a Paradicsomban; ezért élete nem reményvesztett és szenvedéseire Beatrice túlvilági glóriája hinti fényességét. Kölcsey csak transzcendens vágyat ismer, de nem transzcendens megoldást; a romantikus vágya és élete eleve reménytelen; magányos futás egy elérhetetlen végtelen felé, mint a parabola különös vonaláé és útjának homályát nem deríti semmiféle fény“.

*

Sebestyén Gyula Gesta Hungarorum című ötkötetes eposzáról írja Szekfű Gyula a Napkeletben (1926:255): „... csinált népiesség, izléstelen invenció és alantas felfogás dolgában a modern ponyvairodalom termékeit is fölülmulja. Esetlen fordulataiból, a szög mellé találó jellemzéseiből igen mulatságos gyűjteményt lehetne összeállítani, ha nem volna inkább szomorú az intellektuális eltévelyedés, az önkritika teljes hiánya, mely a szerzővel a ponyva e mammuthját, még hozzá kitűnő nyomdában, gondos külsőben kiállította“.